Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Karen Agnete Lybeks erindringer

redigeret af datteren Bitten Lybek

Karen Agnete Lybek, f. 13-06-1915 på Hørhavevej 50, Holme sogn.
Forældre: Marie Jørgensen og Niels Peter Nielsen Lybek
Søskende: Frits Anker f. 05-09-1912 og Ellen Margrete f. 09-01-1914.
Gift med Carl Christiansen f. 03-12-1922
Erindringerne var i kladdeform og ikke færdige, da hun blev syg og døde 26-11-2004.

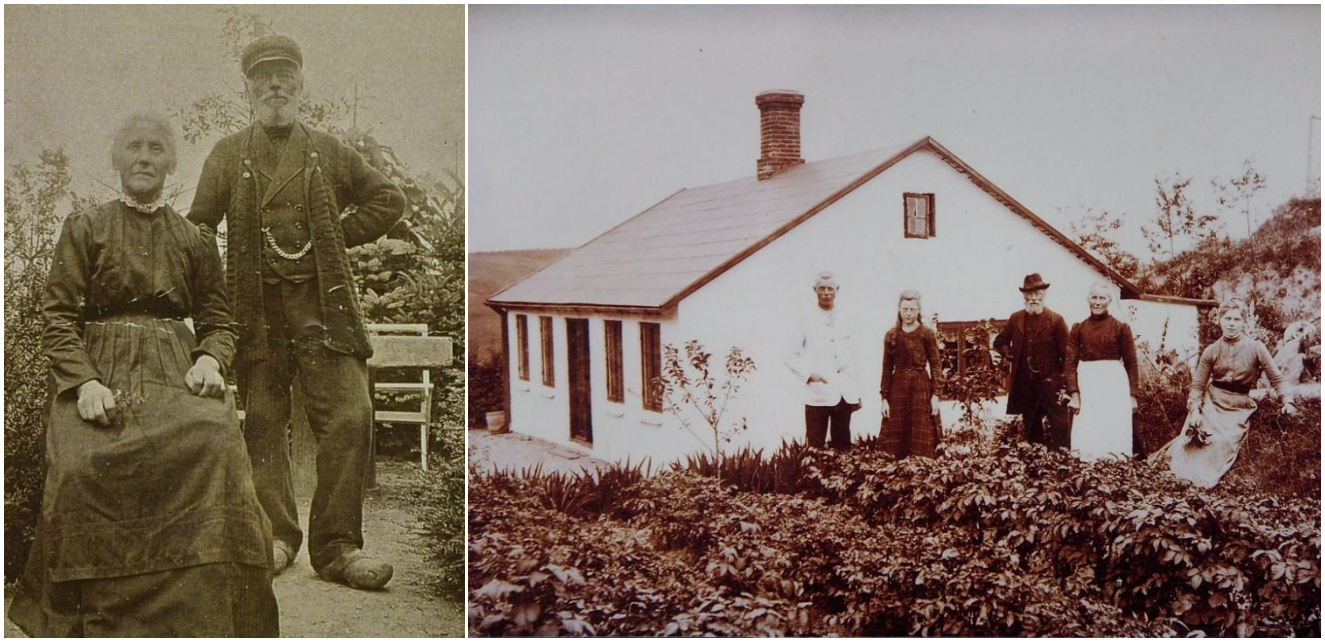
Min far husker jeg kun dunkelt, da han døde den 20. maj 1919 på Amtssygehuset i Århus af "Den spanske Syge", der rasede over hele landet. Frits var også på sygehuset. Mor, Ellen og jeg lå syge hjemme, så mor kunne ikke være med til begravelsen, som foregik fra det gamle kapel på Bushøjvej, hvor også min fars forældre og hans søster Amalie ligger begravet.

Karens far anlægsgartner Niels Peter Nielsen Lybek 1915

Marie Lybek (i mørkt tøj) med børnene Karen, Frits og Ellen
Kort efter mandens Niels Peter Lybeks død i 1919

Det var et hårdt slag for familien. Far blev kun 36 år. De var kun gift i 8 år, og nu stod mor alene med os tre børn samt vores gamle farfar og farmor. Hun hed Mariane Nielsen og døde i 1921. Han hed Jørgen Nielsen og døde i 1924. Han var en dejlig gammel bedstefar, som boede i sit lille gamle hus på Elsdyrvej 5, hvor også min far er født.

N.P.Lybeks forældre, Marianne og Jørgen Nielsen og huset på Elsdyrvej 5

Min mor var udlært i "Fransk Vask og Strygning", som var et fag, der var brug for dengang, og hun skulle jo sørge for os alle fire.

Da min far havde været anlægsgartner og havde anlagt mange haver i Skåde Bakker og på Strandvejen ind mod Århus, var han ret kendt her omkring. Han havde folk i arbejde og havde heste og vogn. Han ejede også megen jord med frugttræer, drivhus, mistbænke, bærbuske og udplantningstræer, aspargesbede osv.

Dengang var der ikke nogen enkepension, børnepenge m. v., men vi fik en sund opvækst med frugt, grøntsager, frisk luft, æg og høns osv. Jeg kan huske, at mor havde 40 høns en overgang. Hun solgte æg og høns til "Velhaverne" i Skåde Bakker samt vaskede og strøg for dem og for andre i sognet. Vi børn måtte så aflevere tøjet, når det var færdigt.

Min mor havde en søster, der boede i Marstrandsgade i Århus sammen med mand og 2 sønner, som var voksne, så når mor om sommeren havde travlt med bærplukning, kom moster Anna og hjalp.

Vort hus, som min far selv havde fået bygget, var ret stort. Der boede tre hold til leje efter fars død, så der var nok at se til.

Hørhavevej 50

Hvert år lagde mor kyllinger til. Vi glædede os altid meget over, når de små gule kyllinger kom ud af ægget og trippede efter hønen i haven.
Mor syede selv vores tøj. Vi fik en del aflagt fra vores kusine Minna - datter af mors broder Theodor og tante Sofie. De havde kun Minna, og de havde en dejlig grøntforretning på Amagerbrogade i København og boede privat "Under Elmene 9". Et par gange i årene, der kom, blev der råd til en sommerferie hos dem for vi børn, men der var jo ingen broer mellem landsdelene dengang, så det tog nogen tid med rejsen frem og tilbage mellem Århus og København.
Vi havde ikke så mange naboer, så min søster og jeg legede med hinanden. Der var jo kun l½ års forskel på os. Vi brugte det, vi kunne finde i naturen og så vores fantasi. Vi havde også en dukke og en dukkevogn hver. Så syede vi tøj til dukkerne, og vi pakkede noget af dukkernes tøj sammen og legede, at vi skulle på vaskeri med det. Vi trillede over på den anden side af vejen og legede, at der var et vaskeri og hentede det så igen lidt senere.
Min søster Ellen havde en flot dukkevogn. Mor havde fået den af en grosserer Christensen og frue, som hun vaskede for. Hun fik også et pragtfuldt togbaneanlæg til Frits. Hun betalte vist lidt for det. Nå, men så skulle jeg jo også have en dukkevogn, så vi kørte med rutebil til

Århus. Rutebilen holdt dengang ved Domkirken, og der var en butik i Mejlgade, hvor mor købte en dukkeklapvogn til mig. Pengene var små, så mere kunne det ikke blive til. Jeg kan huske, at jeg tudede og skabte mig i rutebilen på bagsædet - synd for mor. Nå, et par år efter fik jeg en dejlig dukkevogn. Jeg havde selv sparet 25 kr. sammen, og det var meget dengang, og så jeg tænker, at bedstefar har hjulpet til. Til jul og fødselsdage var der kun en gave til hver, og vi var meget spændte på, hvad der var i pakkerne. Til jul fik vi dog også - fra onkel og tante i København - en stor pakke med en gave til hver og frugt, nødder, konfekt og slik. Når posten kom med en seddel, hvorpå der stod, at der var en pakke på posthuset til afhentning, gik vi i samlet flok til Skådes postleveringssted hos skræddermester Bundgård. Så måtte mor jo låse gaverne inde i et stort pengeskab, som hun endnu havde fra fars tid. Når julen nærmede sig, gik vi alle til købmand Gade i Højbjerg. Hans butik lå på hjørnet af Elverdalsvej og Oddervej. Mor vaskede kitler og skjorter for ham, og så købte vi nogle julegodter for pengene. Vi fik alle tre lov til at vælge en ting til at hænge på juletræet, og så gav købmanden os et bolsje.

Mor købte også varer i Brugsen i Skåde. Her hun købte korn til hønsene, der lagde mange æg, og som hun solgte til dem, der boede i omegnen.

På gårdspladsen hjemme stod der en rigtig pumpe, hvor der kunne pumpes vand, og der kunne sættes et rør til, så der blev forbindelse til et rør til vaskekælderen. Når mor så skulle bruge vand til skylning af sit vasketøj, måtte vi pumpe vand til hende, og der var en hane i vaskekælderen, hun kunne åbne efter behag. Det var snildt - den tids bekvemmelighed.

I vore børneår var der ikke noget træk og slip toilet, men et lokum i porten - et lille rum med dør og et lille vindue. Spanden blev tømt i en udgravning i haven af en af lejerne - en stor, grov mand, der hed Julius Jensen, som boede med sin familie i lejligheden oven over vores.

En vinternat, hvor der var en del sne, blev der et rædsomt spektakel i haven af hønsene. Det var Mikkel Ræv, der var på besøg, og lidt oppe i haven havde ræven bidt mange høns ihjel, vel til senere afhentning. Da var det godt, at mor kunne kalde på Julius, der rendte hen i haven med en lygte og en stor kæp - også den anden lejer, som hed Robert, var til hjælp. Vi børn sad i vore senge og rystede af skræk.

Hver lørdag kom vi i bad i en stor balje i køkkenet. Mor fyrede godt op på komfuret, og så skiftedes vi til at komme først efter tur, og det holdt vi nøje regnskab med, da den, der kom først i bad, måtte ligge i sengen og læse Familiejournalen eller andet, indtil de andre var færdige.

Mor bagte hver lørdag de dejligste franskbrød i komfurovnen. Det var det bedste, vi vidste - en frisk skive franskbrød med sprød skorpe og smør og sukker på.

Mælk fik vi fra en mælkemand, der kørte rundt med hest og vogn. Der var to store spande med aftappehaner, den ene med sødmælk, den anden med skummetmælk og en mindre med kærnemælk. Smør havde han i en stor bøtte, og så tog han indpakningspapir beregnet til smør og klaskede noget på og vejede det. Han ringede med en klokke, når han kom, så vi altid kunne høre ham i tide.
Der var jo ikke ret mange biler dengang i 20'erne, så vi for ned til vejen, når vi hørte en - de kørte jo ikke så hurtigt.
Vores lege var også dejlige. De satte vores fantasi i gang. Vi spillede bold efter bestemte regler, som jeg husker endnu, hoppede i Paradis og spillede Land. Det foregik således: Man tegnede med en pind en stor firkant på jorden og inddelte den i lige store dele til deltagerne, hvorefter man kastede en kniv i en af de andres land og stregede ind efter knivens stilling. Så havde man vundet det stykke, og den, der havde det meste, var vinderen.
Min broder Frits, der var tre år ældre end jeg, havde ofte drengekammerater hjemme til leg, og han fik så lov til at udfolde sig med dem i vores kælder, der var ret stor. Min far havde haft et værksted der med høvlebænk, sav og værktøj, og mor ville nok gerne have dem lidt under opsyn hjemme.
Som jeg tidligere har skrevet, vaskede moder især for de ret velhavende i Skåde Bakker. Vi børn bragte så tøjet ud, når det var færdigt. Vi fulgtes ad, når der var meget og langt at gå. Mor havde en gammel damecykel med en stor bagagebærer foran, så der skulle en til at styre og en til at holde igen for balancens skyld.
Jeg mindes endnu en tur til Ørnereden, et sommerspisested, der lå et stykke ind i Skåde Skov. Vi var alle tre af sted med vasketøj. Det var besværligt, for der jo ikke var veje som i dag.
Desværre ved jeg ikke ret meget om min far. Min mor talte aldrig om ham. Desuden sled hun både nat og dag for at klare det for os alle. Jeg kan ikke huske noget kærtegn fra hendes side, hun har nok ikke haft overskud dertil, men jeg savnede det ofte.
Så langt tilbage jeg kan huske, købte mor Familiejournalen. Ca. en gang om måneden var der påklædningsark med, og min søster og jeg skulle så skiftes til at få det. Det var vi meget spændt på. Når der var noget med en borg eller soldater, skulle Frits have det.
Til juleaften fik vi altid flæskesteg, rødkål, brunede kartofler og ris a' la mande med mandel i, og mandelgaven var en marcipangris. Når vi havde spist, og der var vasket op, skulle vi børn opholde os i den lange gang ved køkkenet, mens mor lagde gaver under træet, der stod pyntet i den "fine stue" med levende lys, flettede kurve med godter i, sukkerfigurer med glansbilleder på, stjernekastere, englehår og glimmer. Jo, det var et dejligt syn.
Nogle gange var vi i julen på familiebesøg hos onkel Peter og moster Anna i Marstrandsgade sammen med andre gæster. Så spillede vi alle kort om tændstikker for sjov.

Familieportræt ca. 1925
Fra højre: Marie Nielsen, Karen, Frits og Ellen

Om vinteren var der meget koldt i huset - kun kakkelovn i stuen - og så det varme komfur i køkkenet. Mor havde så nogle store sten, som hun varmede i ovnen, pakkede uldne stykker om og lagde i vores senge, så der blev lunt til os. Hvor var det dejligt at varme sine kolde fødder derpå! Vinduerne var sommetider helt frosset til. Når det blev rigtigt koldt og vinter, blev alle hønsene båret ned i kælderen - der, hvor alt brændslet var. Der havde de lunt og godt, til det blev varmt igen udenfor. Af og til skulle vi have dejlig suppe på en høne, og der så jeg så mor gøre kort proces på huggeblokken. Det kunne jeg ikke lide at se på, men det smagte godt.

Sommetider om vinteren hyggede vi os om aftenen med stegte æbler fra kakkelovnen. Det var en god og stor kakkelovn med rum med ringe, så der kunne steges, koges og laves kaffe. Mor havde privat kun kontakt med ganske få mennesker. En af dem var den dame, der styrede telefoncentralen, som lå på en stor ejendom på hjørnet af Emiliedalsvej og Oddervej. Der kunne vi ringe til, hvis mor besøgte hende om aftenen, og vi blev bange, men det var meget lidt, hun gik ud, så det var kun en enkelt gang, vi ringede og sagde, at der gik en røver udenfor. Så måtte mor skynde sig hjem Det blæste en del, og det var vist en gren, der slog på ruden, men bange var vi alle tre.

Vi var ellers sunde og raske. Vi kunne tumle os i den friske luft og overalt i den store have, men da jeg var ca. seks år, fik vi alle tre skarlagensfeber og skulle på sygehuset, hvor vi lå en måneds tid. Det brugte man dengang. Huden skallede af på fødder og hænder, og jeg fik ondt i mit venstre øre, så jeg måtte have forbinding på. Jeg husker, det var om vinteren, for der var sne. Da sygdommen kunne smitte, måtte vi ikke få besøg på stuen, så mor stod udenfor på fortovet og vinkede til os. Vi var indlagt på Amtssygehuset på lngerslevs Boulevard. Det er det, der senere blev brugt som Annagades Skole. Jeg husker tydeligt mors besøg, fordi jeg kun måtte se hende fra baggrunden af stuen på plejerskens arm. Jeg græd meget, men fik så den besked, at hvis jeg ikke øjeblikkelig holdt op med at tude, så jeg aldrig min moder mere. Sådan kunne det være dengang.

Det skete også - men meget sjældent - at vi fik besøg af vores familie fra København. Det var onkel Oskar, der var kriminalassistent, og hans to børn, Jørgen og Rita. Hans kone, faster Amalie, var død, da børnene var ti og tolv år, så han havde en husbestyrerinde, men hun var aldrig med. Han havde en motorcykel med sidevogn. Onkel Theodor, tante Sofie og deres datter Minna kunne ikke besøge os, da de havde frugt- og grøntforretningen, der skulle passes. På min faders side var der noget familie i Brabrand. Vi kaldte "damen" tante Lene. Hvad manden hed, kan jeg ikke huske, men de plejede at besøge mine bedsteforældre en gang om sommeren. De havde en voksen søn, der var uddannet læge, og han blev senere en meget dygtig og afholdt overlæge på Ringsted Sygehus.

Der er en episode, som jeg tydeligt husker. Jeg var ca. 6 år, tror jeg. Jeg havde været oppe at toppes med min broder Frits, som så havde bidt mig hårdt i min venstre tommelfinger. Der gik betændelse i såret, og arret kan ses endnu 80 år efter. Det var ret slemt, men da så familien fra Brabrand havde meldt deres besøg, havde mor bedt lægen om at se på min finger, når de kom til kaffe.

Jeg var frygtelig bange, men min søster Ellen, der jo ikke havde noget at frygte, syntes det var spændende og holdt nøje udkig efter vognen. Da hun så dem komme kørende, råbte hun til mig: "Nu kommer de, og du skal nok skæres i fingeren". Jeg styrtede ud og gemte

mig i spisekammeret, men hun fandt mig hurtigt. Da hun så skulle ud og hilse på gæsterne, pilede jeg ind og gemte mig under sengene i soveværelset, helt langt oppe og lå musestille. Der lå jeg i flere timer, til de besøgende var taget af sted igen. De kaldte og kaldte, men fandt mig ikke. Fingeren kom sig alligevel.

Ellen Margrethe, Frits Anker og Karen Agnete
I haven på Hørhavevej 50

Min gudmoder hed Ellen Michelsen. Hun boede i Guldsmedgade, hvor hun havde en skotøjsforretning. I dåbsgave fik jeg en yndig hvid perlekrans af hende. Hun forærede os alle tre fodtøj i julegave hvert år. Jeg var meget stolt, for jeg fik rigtige sko, fordi hun var min gudmoder, og mine to søskende fik hjemmesko. Vi måtte selv vælge mellem flere slags. I konfirmationsgave fik jeg pæne sko og en smuk guldring med en perle.

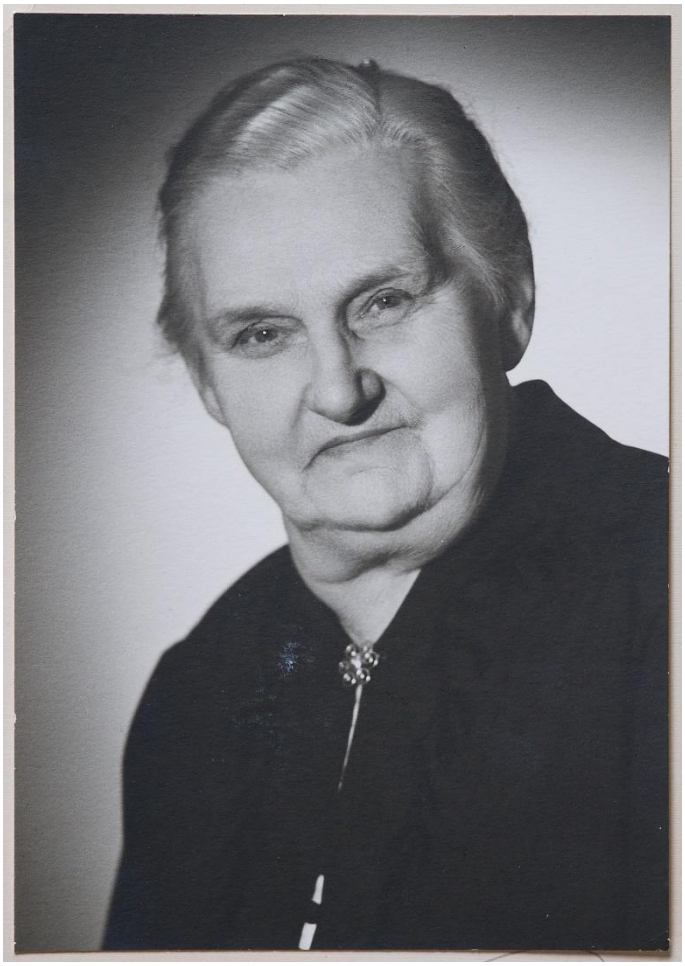
Et dejligt minde er også sejlture med skovbådene "Turisten" og "Marselisborg", når mor en søndag tog os med til Varna, hvor bådene lagde til. De startede fra havnen og havde landingsplads ved Strandvejen, Varna, Silistria og Ørnereden. Det var spændende, og jeg gyste, når vi gik over landingsbroen og kunne se vandet mellem plankerne. Turen for os var fra Varna til Silistria, og så spadserede vi hjem derfra.

Vi besøgte også moster og onkel i Marstrandsgade, men kun sjældent, da mor jo havde travlt med hus, arbejde og have. Så gik vi derind og sov hos dem om natten, da vi ellers blev for trætte.

Engang var vi i biografen, Folketeatret, på Bruunsgade, og det kostede 25 øre. Det var en stumfilm, så der sad én bag et forhæng og spillede klaver til, men sådan at vedkommende kunne følge filmen med sin musik, og det var en stor oplevelse for os.
Inde i Århus var der tit spillemænd i gårdene. De spillede og sang, og børnene dansede dertil. Husmødrene kastede mønter ned til dem fra vinduerne. Det hændte også, men ikke så tit, at en og anden kom ud, hvor vi boede. Det var spændende for os.
Der kom sommetider en landstryger, som ringede på og bad om en bid brød. Så smurte mor en madpakke til ham, men engang fandt vi den i grøften bagefter, så sulten har han nok ikke været. Det hændte jo, at de søgte natlogi på teglværket oppe hos "brænderen" på ovnen. Der var dejlig lunt, men det var ellers ikke velset af forvalteren.
På bakkerne ved Elsdyrvej gik teglværkets heste efter arbejdstid, så vi stod sommetider og klappede dem på mulen ved hegnet. Om vinteren kælkede vi på bakken ved Elsdyrvej. Når vi fik meget fart på, kunne vi køre ned over Hørhavevej til vandværket. Der var jo ingen trafik dengang, så det var ikke så farligt.
Nytårsaften gned vi med propper på vinduerne hos naboen, og vi stak af, når der kom nogen ud for at se, hvem det var. Mor bagte altid æbleskiver - et helt fad fuldt. Når klokken var tolv, kom kammeraterne og fik æbleskiver og syltetøj. Det var mest min bror og hans kammerater, der lavede sjov, men vi tøser rendte bag efter dem for også at få lidt sjov.
Når det var fastelavn, kom der nogle karle, pyntede med hvide skjorter og røde skråbånd og til hest. De samlede penge ind, jeg ved ikke til hvad. Der blev sunget og spillet, men vi var lidt bange, når de kom ridende helt om i gården på store arbejdsheste.

Da mor var fra Falster, havde vi ikke ret megen omgang med bedsteforældrene der. Det var en lang rejse. Først med tog til Fredericia, hvorefter vi skulle sejle over til Fyn (der var ingen bro dengang). Så med tog til Nyborg, sejle over Storebælt til Sjælland og derefter tog til Vordingborg, hvorefter vi skulle sejle til Falster og så med bus til Nr. Alslev eller med hestevogn det sidste stykke.
Mors forældre boede på et lille husmandssted. De havde høns, hund og kat. Bedstefar var bødker. Jeg kan godt huske, hvordan der så ud der. Vi var med til deres guldbryllup, som blev holdt i forsamlingshuset, men bedstefar var syg derhjemme og kunne ikke være med til festen, så det var lidt synd.
Det var om vinteren, og vi kørte i hestevogn fra festen hjem til nogle naboer, hvor vi skulle sove. Mor, Ellen og jeg lå i en stor seng med kæmpedyne og Frits sammen med onkel Theodor i et værelse ved siden af. Kort tid efter deres guldbryllup døde min morfar.
Da mor skulle hjem til Falster til begravelse, skulle vi med tilsyn af bekendte være alene en uges tid. Det gik så nogenlunde - bortset fra at Ellen og jeg klippede hinandens hår med flot

pandehår. Vi havde lange fletninger, men de var der da endnu. Da mor kom hjem igen, havde det været en kold og hård hjemrejse, og hun var blevet så hæs og forkølet, at der gik en uges tid, før hun kunne sige noget igen, så vi slap for skældud.

Marie Lybek

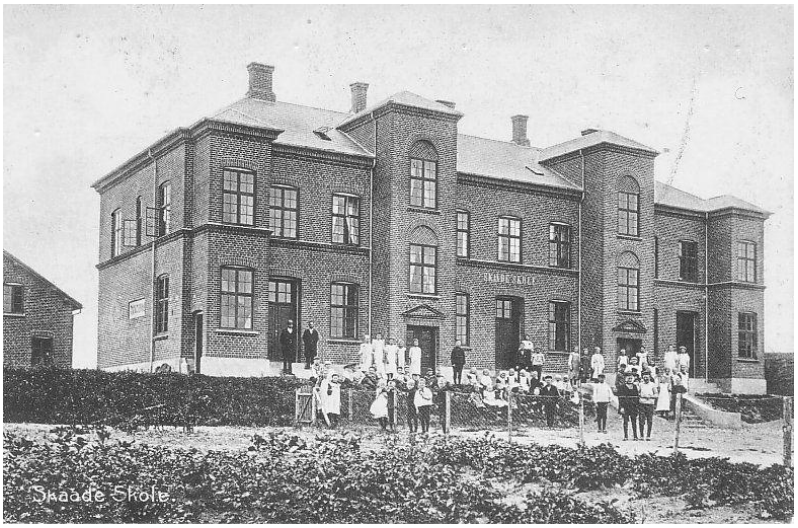
Mor syede selv vores tøj, også frakker. Det var ofte noget, hun fik fra familien i København, og hvordan hun fik tid dertil, det er mig en gåde. Kludeskoene syede hun også selv. Noget kraftigt stof til såler i flere lag syet sammen med mange sømme rundt og derefter flere lag fernis. Det skulle tørres ad flere gange, før overstykket blev syet på, men de holdt ret godt.

Mor tog af og til på torvet og solgte æg og frugt, men ikke så tit. Jeg kan mindes, at min søster og jeg var med til Århus hos købmand Salling på Søndergade. Mor havde æg og andet fra haven med, og så købte hun stof til forklæder til os for de penge, hun fik for varerne. Jeg kan tydeligt huske og se for mig, da købmand Salling stod og målte stoffet af.

Der var også i vor have et ganske dejligt og stort kirsebærtræ. Bærrene solgte mor mange af, især til "Hans Kvist", der gik for at være den fineste frugtforretning i Århus. Den lå i kælderen på hjørnet af Clemens Stræde og Bispetorv. Hans Kvist sendte selv en bil efter bærrene, mens de var bedst og flest. Vi måtte også spise af dem, da der var så mange. Jeg kravlede op i træet, tog en god bog med, fandt en magelig gren at sidde på og spiste kirsebær ind imellem. Jeg har aldrig siden fundet så dejlige bær.

SKOLEN:

Jeg begyndte i Skaade Skole, da jeg var syv år. Mor fulgte mig den første dag. Jeg kan huske, hvordan det kriblede i min mave, da vi stod der mellem alle de andre børn og deres mødre og ventede på, hvad der skulle ske.

Skåde Skole 1907

Skaade Skole var den samme bygning og ser stadig ud i dag som dengang mod Oddervej. Dog er der i dag bygget en hel del mere til bag ved, men dengang i 1922 var der hovedbygningen og bagved gymnastikbygningen samt en del retirader bagved også.

I hovedbygningen var der tre klasselokaler, og ovenpå var der lærerboliger. I den første boede lærer Sørensen med sin kone og to mindreårige drenge. I den midterste boede frk. Meta Nielsen, ugift og rar. Hos hende boede hendes to niecer, som også gik i klassen med os andre. De var alene med deres far, og det var ikke så nemt for dem, så derfor trådte hun til og hjalp. I den sidste lejlighed boede lærer Bispeskov sammen med sin kone. De havde ingen børn. Han var godt oppe i årene, og han holdt vist op i 1931 på grund af alder.

Frk. Nielsen havde os i l. klasse. Vi skulle lære at skrive og læse. Vi havde hver en sort tavle med kridt at skrive med det første år.

Vi lærte at stå pænt på række udenfor klasseværelset. Når så døren blev åbnet af læreren, gik vi pænt ind og satte os, og så sang vi altid en sang eller salme - "Nu vågner alle Guds fugle små" eller "I østen stiger solen op" eller lignende, og så bad vi "Fadervor".

I klasseværelserne var der kakkelovne, og det var ikke rart at sidde nær ved den. Det var for varmt, og ved vinduerne var der koldt. Vi mente, det trak.

Vi havde skiftesko med, så støvler og træsko blev stillet på nogle hylder med numre på. Vi havde så kludesko eller spartasko på i klassen.

Hos lærer Sørensen havde vi regning, naturhistorie, sang og fysik og drengene havde gymnastik (vi havde også geografi).

Frk. Nielsen havde også pigerne i de små klasser til håndgerning og gymnastik.

Lærer Bispeskov havde Danmarkshistorie og bibelhistorie. Han havde også et spanskrør.

Når vi i foråret havde eksamen, mødte sognerådsformanden og de andre medlemmer af sognerådet op i klasselokalerne og hørte på, om vi kunne huske, hvad vi havde lært i årets løb. Det var ikke særligt rart at blive hørt, når de var til stede.

Jeg holdt meget af naturhistorie med alle dyrene og blomsterne. Også geografi havde min interesse, Vi skulle vide, hvor landene, byerne, floderne o.s.v. var og skulle kunne vise det på landkortet.
Vi byttede glansbilleder i frikvarteret og spillede bold. Vi havde spisefrikvarter kl. 11. Det var jo lidt længere end de andre pauser, så der var engang, at drengene i min klasse fandt på gale streger. Det var sådan, at vi skulle til time hos lærer Bispeskov efter spisepausen, men drengene blev så enige om at løbe over på Katterhøj og blive der i næste time og fik os piger listet med. Vi havde dårlig samvittighed, men gjorde det alligevel og der blev selvfølgelig ballade. Da vi så alle kom tilbage, stod lærer Bispeskov i døren til klasseværelset og efterhånden, som vi kom ind ad døren, fik vi alle en på siden af hovedet. Det var velfortjent, men han må da have haft ondt i hånden bagefter
En gang om sommeren, hvis vejret var godt i naturhistorietimen var vi med lærer Sørensen på tur i det fri. Vi skulle så finde forskellige planter og blomster på vores vej og til slut stoppe op. Så fortalte han og forklarede om det, vi havde fundet, og vi endte ved stranden, hvor vi fik lov at soppe i strandkanten.
Til håndgerning hos frk. Nielsen skulle vi strikke, sy korssting og brodere. Vi skulle strikke lange, sorte strømper, og mine var ikke pæne. De var for stramme og for små, men nabokonen ville gerne købe dem, og hun gav vist mor et par kroner for dem.
Vi syede også undertøj, hvidt lærred med blonder med tungebort og huller broderet både på chemisen og underkjolen og benklæderne. Jeg brugte det aldrig.
Om foråret ved skoleårets slutning havde vi piger gymnastikafslutning, hvor forældrene kunne se på. I gymnastiksalen var der en balkon, hvor tilskuerne sad. Efter nogle øvelser sluttede vi af med dans og sang.
Vi havde tækkelige gevandter på, udslået hår og blomster deri, og så sang vi medens vi dansede 6 eller 8 sammen. Vi sang "På Vossevangen, der vil jeg bo" o.s.v., og når vi var færdige, fik vi en flødebolle af lærerinden.
Hos lærer Sørensen blev to af drengene sendt efter kul, når kakkelovnen skulle fodres. Det var en god tjans, så det var de meget længe om. Det var jo medens de andre elever skulle lave lektier i timen.
Drengene kunne godt lide at drille pigerne og rykke os i fletningerne, som de fleste af os havde dengang.
Engang skulle lærer Bispeskov have time med os, men var ikke kommet endnu. Der var en lidt stille pige i klassen. Hun havde to fletninger, og det fristede en af klassens skrappe drenge til at drille hende og rykke i dem, så hun kom til at græde. Jeg blev så gal og for i hovedet af ham og tog fat i hans slips og rykkede til, så det gik i stykker. Han blev rasende og

for efter mig og den vilde jagt gik hen over alle skoleborde og bænke, men i sidste øjeblik gik døren op og læreren kom ind, så jeg reddede livet.
Engang i timen stod der en pige fra 2. klasse og var bange for at gå hjem. Hun græd. I de første klasser havde de jo ikke så lang skoletid. Pigen og hendes forældre boede til leje hos min moder, og lærerinden spurgte, om hun ikke måtte sidde i min klasse, til jeg skulle hjem og så følges med mig. Vi gik ned gennem Skåde by og skulle så forbi teglværket med to drenge i hælene. De smed jordklumper og andet efter os og råbte. Jeg blev så rasende til sidst og sagde til pigen - hold min taske - og derefter for jeg i hovedet på dem og slog og sparkede helt vildt. Så løb de hjem, og siden var der fred for dem.
Om foråret til eksamen fik jeg 25 øre med til at købe slik for. Den blev brugt i Mariane Lofts slikbod, der lå bekvemt lige overfor skolen - det var mange penge dengang.

Når jeg havde fødselsdag og var i skole, måtte jeg bestemme i hvilken rækkefølge, de andre skulle læse op i klassetimen. Så følte jeg mig ret betydningsfuld, men de andre elever gjorde jo det samme, når de havde fødselsdag.
Hjemme var klassekammeraterne (kun pigerne) inviteret til fødselsdag. Vi fik chokolade, kringle og lagkage, og så kunne vi lege i hele haven. Vi legede sanglege og vi spillede bl.a. komedie eller teater, som vi kaldte det. Nogle skulle være tilskuere og se på og andre havde så fundet på et eller andet at optræde med og klædt sig ud.
Det var en stor dag og spændende at være midtpunkt i kredsen.
Da jeg var ca. 11 år, købte mor et klaver, og vi skulle lære at spille. Lærerinden, frøken Nielsen tilbød at lære Ellen og mig at spille efter noder gratis. Penge var der jo ikke mange af, så det var vi meget glade for.
Min vej til skolen gik forbi "Emiliedal Teglværk". Det tog ca. 20 min. at komme dertil. Om sommeren listede vi os ind på gangene i yderkanten og huggede lidt ler til at lave figurer af. Leret var jo fugtigt, da det var nye mursten, der var stillet til tørre og vi tænkte ikke på, at stenene blev ødelagt
Når jeg gik fra skole skulle jeg sommetider købe nogle varer i Brugsen for mor. En gang skulle jeg også købe et friskt franskbrød i bagerbutikken hos "Karen". Det duftede så godt, at jeg måtte pille lidt af og smage. Resultatet blev, at da jeg nåede til det sidste hus. før jeg var hjemme, var brødet halvt udhulet, så det var jo ikke så godt.
Når det var hård vinter med megen sne og store driver og vi skulle i skole, fik vi trukket store, uldne sokker udenpå vore støvler. Vi havde jo ikke gummistøvler dengang. Vi kunne så tage de våde sokker af i skolen, og det hjalp os jo lidt i sneen.
En hård vinter i tyverne, hvor Århusbugten var tilfrosset, var vi nogle børn, der fik lov at gå ned og se, der blev stanget ål ude på isen. Vi glemte tiden og skulle skynde os hjem. Da vi

kom ind til strandkanten. hvor isen skruede sig op, og da vi skulle over, så vi, at der var noget vand på den anden side, så jeg måtte hoppe i og løfte kælken og hjælpe de andre med at komme over. Vi løb hele vejen hjem og vi var alle meget bange og våde - Det glemmer jeg aldrig.
Når det var sommer, havde vi gerne en udflugt for de mindre klasser. Turen gik til "Thors Mølle", der ligger i skoven nær ved "Varna".
Vi gik pænt i flok og rad med lærere og lærerinder og forældre dertil. Mødrene kom sidst med madkurvene.
Ved "Thors Mølle" var der bænke og borde udenfor, som vi kunne spise ved, og så kunne vi få vand på kande til kaffe og købe sodavand. Der var en stor grøn plads med græs på den anden side af vejen, og der skulle vi lege sanglege og "to mand frem for en enke", så der var fest og godt humør.
De større klasser havde udflugtsture til Himmelbjerget, Fredericia og Viborg. Vi kørte med tog og der var ikke gennemgangsvogne, så konduktøren billetterede gennem vinduerne udefra - toget har nok ikke kørt så stærkt.
Det var helt fint, hvis vi kunne komme til at dele kupe med en af lærerne. Det var jo helt anderledes at være sammen med dem på en så afslappet måde.
Når vi kom til Silkeborg, skulle vi sejle med "Hjuldamperen" til "Himmelbjerget", og så gå op af den stejle bakke til tårnet. Der var også boder, hvor vi kunne købe mange ting - så som stokke, askebægre, nips o.s.v. Der spiste vi så vores medbragte madpakke og drak sodavand.
Sådan en tur startede meget tidligt på dagen, og vi kom trætte hjem om aftenen. Det var en oplevelse, vi glædede os meget til. Dengang var der jo ikke noget, der hed radio og TV til at underholde os.
For at komme tidligt til byen om morgenen på udflugtsdagen var der en flink nabo, der havde hest og vogn og han kørte os til Århus til toget.

TEATRET.
Vi var også i teatret en gang om vinteren.
Det var meget spændende. Vi havde mad med, som vi spiste i den store pause, og da kunne vi også nå at løbe ned i Skolegade til en slikbutik. Vi købte slik, isvafler og en lille flaske "godt humør" - hed det, hvad det så end var. Det var en lyserød væske, og det har nok været sukkervand.
Det var så spændende, når lyset blev dæmpet. Før selve forestillingen begyndte kom "Den store Bastian" op foran tæppet. Han havde hånddukker, som han fremviste for os, og det

var figurer af alle de optrædende. Han forklarede så, hvad de forestillede, så vi bedre kunne forstå spillet.
Jeg kan huske, vi så "Den lille Rødhætte", og der var den store stygge ulv jo med, men når så skuespillerne til slut gik frem og takkede for bifaldet, tog ulven sit hoved af og det hjalp jo lidt på uhyggen.

KONFIRMATION .
Jeg blev konfirmeret i 1929 i Tranbjerg Kirke. Jeg havde gået til konfirmationsforberedelse i Holme Præstegård ved pastor Knudsen.
Der var konfirmation forår og efterår. Ellen blev konfirmeret først på sommeren og Frits og jeg sidst på sommeren. Det bestemtes efter vores fødselsdag.

Jeg kan huske, at det øsregnede på min store dag. Desværre har jeg kun et enkelt billede fra dagen. Det brugtes ikke så meget dengang, men familien var inviteret.
Mor havde en kogekone fra Århus - en hun kendte fra sin Århustid, tror jeg. Hun kogte suppe og stegte flæskesteg o.s.v. Min gudmoder skulle sidde ved siden af mig, hvad jeg ikke var så glad for.
Jeg fik gaver: - fra gudmoder mine konfirmationssko og en ring, som er blevet borte nu. Et tinsmykkeskrin fra fætter Henry og hans kone. Fra moster og onkel i Holbæk et halssmykke. Fra andre gæster - to guldarmbånd (det ene er nu borte). En bibel fra søndagsskolen. En sølvspiseske, nogle penge og telegrammer.
Så havde vi eftergilde for naboer og dem, der havde betænkt mig med opmærksomhed.
Det var så den barndom.

Karen Lybek

Jeg havde så 8 dage fri og så skulle jeg på arbejde - en plads i huset fra 8-morgen til 8-aften. Det var pigers lod dengang og det var hårdt.

Vi er i 1929, hvor jeg er blevet 14 år.
Min første plads efter skolen var i huset hos en familie i Højbjerg. Den bestod af 4 personer - mand, kone og to småpiger. De boede i en stor villa på Nagelsvej og der skulle jeg så gøre rent, passe børn, gå til købmanden, vaske tøj, stryge, pudse vinduer, være med til madlavningen og vaske op; Det var op om morgenen. Jeg skulle begynde kl. 8 morgen til 8 aften. Der var jo ingen veje som i dag, ingen lys på den vej, jeg skulle. Det var blot en sti langs en mark og forbi nogle træer - en lille dam - gennem en gård. Det tog nok 20-30 min. dertil og jeg var meget bange, når der var mørkt. Jeg gik meget hurtigt og af og til stod jeg stille for at lytte og syntes, jeg kunne høre skridt.
Det var en meget kold vinter, og der var ingen varme i køkkenet. Jeg måtte ikke opholde mig i stuerne, så jeg frøs meget og blev også syg. Jeg fik nyrebetændelse. Mine fødder og hænder svulmede op især om morgenen. Jeg kunne næsten ikke få sko på men til sidst henvendte mor sig til vores læge, der sagde, at jeg øjeblikkelig skulle hjem og i seng. Det var nok vandet, der var gået i blodet, og det kunne være farligt. (vi havde jo ikke penicillin dengang).
En dag stod jeg og strøg og havde det ret dårligt. "Fruen" kom op og sagde, at min mor havde ringet, at lægen havde sagt, at jeg øjeblikkelig skulle hjem og i seng, så ville han komme og se på mig. "Damen" var ret sur, så jeg græd og gik hjem, hvor jeg så fik påbudt at blive i sengen en måned under streng diæt. Jeg måtte overhovedet ikke stå op. Der lå jeg så og kedede mig og første gang, jeg skulle op af sengen og trådte ud på gulvet, faldt jeg så lang, jeg var, og jeg havde også tabt mig gevaldigt. Jeg kom blot på arbejde i pladsen et par måneder, hvorefter jeg holdt op igen.
Jeg gik stadigvæk til klaverundervisning i Århus i Østergade hos en mand, der boede i lejlighed lige over en lædervareforretning. Han underviste også i sprog. Min bror Frits læste fransk hos ham. Frits gik i "Fru Laursens Realskole" og fik så ekstra undervisning hos hr. Nyholm.
Vort klaver skulle jo stemmes engang imellem og det var en ret dygtig klaverstemmer fra Århus, der kom med bus til Skåde, hvor jeg hentede ham. Han var blind, så han gik med sin ene hånd på min arm, da han jo ikke selv kunne finde vej til os.
Efter min sygdom gik jeg så og hjalp min mor et par måneder, hvorefter jeg fik en plads i huset i Århus. Den var søgt igennem avisen. Det var jo først i 30'erne, hvor det var meget svært at få arbejde.
Jeg skulle køre med rutebil fra Skåde. Der var jo ikke andre muligheder og jeg havde ingen cykel dengang.
Pladsen var i det hus, der ligger på hjørnet af Bülowsgade og Jægergårdsgade. Dem, jeg skulle arbejde for, havde en trikotageforretning, der hed "Lama". Jeg skulle ordne 1. salen,

hvor de boede privat, og da jeg fik løn, fik jeg købt mig en cykel på afbetaling (i Østergade). Jeg skulle så en gang om ugen køre ud på "Fedet" (Risskov) og gøre rent i deres sommerhus. Det var en stor rund pavillon, som stammede fra Landsudstillingen i l909 - Jeg var der i ca. 3 år, da det var meget svært at få noget andet og jeg var meget ked af at være der.
Jeg ville gerne have været gartner, som min far, da jeg altid har været glad for at arbejde i haven og altid været meget engageret i det derhjemme. Ja, jeg kan ikke huske, at mine to søskende nogensinde har været med til havearbejde, men måske har lysten manglet.
Da jeg nu ikke kunne komme i gartnerlære - nok fordi jeg var pige - var mit ønske at have med børn at gøre. Det var ikke let at finde noget sted, hvor man kunne få en læreplads uden at skulle betale derfor; men hos fabrikant Wohlert i Skåde Bakker var der ansat en chauffør, hvis kone havde en søster, der var barneplejerske på et spædbørnehjem i Elbæk (en lille landsby ved Gangsted pr. Horsens). Min mor fik en snak med hende (de købte jo æg og grøntsager hos mor), og hun lagde et godt ord ind for mig. Da søsteren skulle begynde som sygeplejerske, var jeg heldig og fik så plads der til den formidable løn af 25 kr. om måneden.
Arbejdstid fra 7 morgen til 19 aften for dagvagten med 1½ time pause ved middagstid.
Dagvagt: 2 uger.
Nattevagt: 1 uge.
Børnenes alder fra 0 år til 6 års alderen.
Der var ca. 18 børn, da jeg var der. 3 søskende fjernet fra deres hjem, Karl 3 år, Kristian 4 år og søsteren på godt 6 år. Hun blev flyttet til Bjerre Børnehjem, hvor børnene var ældre. De andre var aldersmæssigt spredt fra et par dage gamle, nogle måneder samt 1-2-3 år og skulle derfor have forskellig flaskeblanding, mad og pasning, bleer o.s.v.
Firlingerne fra Breth var også her på hjemmet.

Desværre slutter min mors erindringer her, da hun blev syg og døde men et lille indblik i en barndom og en ung piges liv er her dog og det var min mors store ønske at få det skrevet.

Bitten Lybek
2014.